

ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ОСОБИСТОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ

екзистенціальної самотності існування, то нам потрібно навчитися сприймати її як необхідну частину нашого існування, усвідомлювати її і перетворювати на усамітнення, яке повертає її природність.

Література:

1. Долгінова О. Б. (2000). *Вивчення самотності як психологічного феномена*. Прикладна психологія. №4. С. 28-36.
2. Кутрона, К. І. (1989). *Надходження до коледжу: самотність і процес соціальної адаптації. Лабіринти самотності*: СБ науч. ст. Сост., Заг. ред. і предисл. Н. Е. Покровський. М.: Прогрес. С. 384-410.
3. (2002). *Філософський енциклопедичний словник : енциклопедия*. НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ: Абрис. С. 655-742

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК РЕСУРС ОСОБИСТІСНОГО ТА ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ

Світлана Жоха

викладач

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Особистість проходить різні етапи професіоналізації. Особистісно-професійний розвиток розглядається як особливий вид діяльності, який забезпечує спосіб існування суб'єкта в контексті системи «людина - професія - суспільство» через його самоорганізацію на мета системному рівні психіки, що орієнтує на аналіз мікрогенезу професіоналізації [6, с. 71].

У зв'язку з цим актуальним стає питання дослідження креативності як ресурсу самоорганізації суб'єкта на стадії стабільної професійної діяльності, як ресурсу особистісного та професійного розвитку. Креативність як особистісна властивість проявляється у відкритості до нового, чутливості до проблем, високої потреби у творчості, це в свою чергу сприяє набуттю професійної автентичності.

Автентичність в свою чергу вважається інтегративною характеристикою особистості. В дослідженнях можна зустріти такі синоніми її визначення: повноцінно функціонуюча особистість (К. Роджерс), свобода (Г. Олпорт), самоактуалізація (А. Маслоу), самість, цілісна особистість (Ф. Перлз), конгруентність (Р. Бендлер, Д. Гріндер).

Психологічна сутність автентичності визначається як узгоджений, цілісний, взаємозалежний прояв основних психологічних процесів і механізмів, що обумовлюють особистісне функціонування. Вона проявляється або блокується під

ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ОСОБИСТОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ

час зіткнення особистісних мотивів і інтересів з соціальними нормами. Автентична поведінка передбачає цілісне переживання безпосереднього досвіду, без спотворення психічної реальності психологічними захисними механізмами.

Креативність сприяє і формуванню особистісно-професійної диспозиції як схильності суб'єкта поводитися подібним чином в широкому діапазоні ситуацій професіоналізації.

С. Мінюрова у структурі даної диспозиції виділяє когнітивний аспект (ціннісні орієнтації суб'єкта в професійній сфері, уявлення про креативний потенціал професійного середовища, уявлення про соціально-психологічні характеристики професійного середовища); афективний аспект (рівень емоційної напруги в професійній сфері); поведінковий аспект (стійкі механізми особистісної саморегуляції, які супроводжують професіоналізацію, стійкі способи поведінки в міжособистісних відносинах в професійному середовищі) [6, с.71].

Н. Вишнякова вводить поняття «професійна креативність», яке включає продуктивну професійну спрямованість особистості, рівень оригінальності мислення, імпровізаційність, відкритість до нового в діяльності і новаторство [2].

Є. Волкова вважає, що саме креативне ставлення людини до самої себе і світу дозволяє зберегти внутрішню інстанцію, «Я-концепцію», яка забезпечує розуміння складності і різноманіття як свого внутрішнього світу, так і гнучкість поведінки в соціумі. Ступінь усвідомлення людиною визначає його здатність вибирати цілі для досягнення, знаходити ресурси для цього, відстежувати і оцінювати отримані результати і причини, що сприяють і перешкоджають досягненню цілей [3].

Дослідженню психологічних особливостей творчої, креативної особистості присвячені роботи як зарубіжних (Т. Амабайл, Д. Тейлор, К. Кокс, Р. Стернберг та інші), так і вітчизняних науковців (Г. Балл, Д. Богоявленська, Г. Васянович, В. Дружинін, В. Моляко, В. Оніщенко, В. Рибалка та інші).

Актуальним є дослідження креативності як здатності суб'єкта створювати не так нові продукти, скільки нові схеми або алгоритми для створення цих продуктів, а також схеми і алгоритми для створення самих нових схем і алгоритмів. Так О. Високовський вважає, що опозицією креативності служить репродуктивність - робота за заданими шаблонами або схемою [6].

Саме креативність стає необхідним компонентом будь-якої діяльності, оскільки сама діяльність виходить на все більш складний соціальний і технологічний рівень. Співвідношення креативних і репродуктивних компонентів діяльності зміщується в бік перших. Стратегії творчих (або креативних) індустрій базуються на соціальному і технологічному феномені збільшення кількості творчих людей, необхідних для успішної та ефективної діяльності в будь-якій сфері, що дозволяє значно швидше реагувати на потреби ринку, легше освоювати нові реальності, пристосовуватися до них і бачити принципово нові продукти [6].

ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ОСОБИСТОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ

Питаннями вивчення і формування креативності займалися такі дослідники, як Д. Гілфорд, С. Медник, Д. Моляко, Д. Рензулле, Р. Стернберг, Е. Торренс та інші. Вони розглядали креативність в особистісному аспекті, в її зв'язку з інтелектом, займалися вивченням методів діагностики креативності.

Можна виділити 3 основні підходи до вивчення і співвіднесення понять «креативність» і «творчість»: 1) «креативність» і «творчість» розглядаються як синоніми, дослідження креативності ведеться в рамках психології творчості, дані поняття не диференціюються; 2) креативність вивчається як окреме явище, під яким розуміється створення суб'єктно-особистісної новизни і значущості. Творчість же розглядається як феномен, що відображає процеси взаємодії новизни, яку породжує суб'єкт діяльності, з існуючим соціокультурним контекстом. Тобто, під креативністю розуміється побудова нових можливостей для суб'єкта, а творчість - як створення нових можливостей для культури в цілому. Подібні точки зору висловлюють Е. Пікард, М. Боден (індивідуально особистісна і суспільна креативність); 3) креативність виступає як окремий аспект вивчення творчості і розглядається як внутрішній ресурс людини. Так Я. Пономарьов пропонує цілісну концепцію творчості як психічного процесу, а креативність виділяє як один з аспектів творчого начала особистості [7].

Т. Амабайл підкреслює роль внутрішньої мотивації, яка виникає як реакція індивіда на внутрішні властивості завдання, які стоять перед ним, і пропонує три методи стимулювання внутрішньої мотивації: 1) маніпулювання соціальним оточенням, що дозволяє уникнути зовнішніх примусів; 2) найбільш повний розвиток бази знань, технічних навичок, мета когнітивних технік креативного мислення; 3) стимулювання на початку життя індивіда загального відчуття і настрою на внутрішню мотивацію [1]. Її робота показує важливість соціальних і контекстуальних факторів у творчому процесі, на який можуть зробити негативний вплив деякі зовнішні чинники, наприклад, очікування оцінки або нагороди, відсутність вибору і можливості бути залученим до вирішення завдання.

За даними дослідження Д. Хейеса не було виявлено суто когнітивних змінних, за якими можна було б диференціювати творчих і нетворчих індивідів. Автор помічав, що відмінності в креативності залежать від відмінностей в мотивації, які ведуть до когнітивних відмінностей, наприклад, призводять до відмінностей в інтенсивності оволодіння і розмірах необхідних знань і умінь. Все це разом пояснює відмінності між творчими і нетворчими особистостями [6, с.73].

Н. Вишнякова гіпотетично виділяє кілька напрямів дослідження структури особистості з метою визначення її креативних характеристик: 1) продуктивна розумова діяльність, контрольована і регульована свідомістю: творче мислення, яке виражається в оригінальності, не стереотипності, здатності продукувати ідеї, нешаблонний пошук їх вирішення, винахідливість і новаторство

ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ОСОБИСТОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ

в продуктивній діяльності, а також допитливість, яка проявляється у відкритості творчості, пізнанню і діяльності. Саме ці креативні якості на думку авторки визначають творче відношення до професії в зрілому періоді. 2) інтуїтивна підсвідома сфера, незвичайність і латентність підсвідомих процесів, інтуїтивне осягнення істини, уяви як творчого осягання при створенні нових образів. 3) емоційна сфера, що включає високу чутливість особистості, емпатійність і емоційну ідентифікацію в творчому процесі [2].

Дослідження Global Education Futures підтверджують важливість творчих аспектів людини та креативності як ресурсу особистісного і відповідно професійного зростання. Так, серед компетенцій 21 віку виділяють наступні базові навички: управління концентрацією і увагою; емпатія і емоційний інтелект; співпраця (як критичний навик, який повинен бути вбудований в різні аспекти роботи і навчання); критичне, проблемно-орієнтоване, системне, кооперативно-творче мислення; творчі здібності; робота в міждисциплінарних середовищах і знання «загальної мови понять» (в т.ч. системної інженерії та економіки); грамотність 21 століття: розуміння глобальних проблем, навички управління своїм здоров'ям, розуміння принципів роботи товариства, вміння піклуватися про навколишнє середовище, фінансова грамотність та інші; навички в сфері ІКТ і медіа, включаючи програмування і інформаційну гігієну; гнучкість і адаптивність; здатність вчитися, розучуватися і переучуватися протягом життя; відповідальність у роботі (в т.ч. етика взаємодії з іншими членами суспільства і робоча етика сервісів, зосереджених на людині) [5].

Аналіз психологічних досліджень показує, що креативність є особистісним ресурсом, ресурсом самоорганізації суб'єкта в ході його професіоналізації і сприяє прояву механізму професійної автентичності. Вона дозволяє суб'єкту використовувати особистісні та середовищні ресурси для підвищення власної ефективності в системі «людина-професія- суспільство».

Література:

1. Амабайл Т., Леонард Д. (2009). *Креативное мышление в бизнесе*. Юнайтед Пресс. 232 с.
2. Вишнякова Н. Ф. (1997). *Создание тестовой методики на определение уровня креативности взрослой личности*. Психология зрелости и старения. Осень. С. 43-67.
3. Волкова Е.Н. (2005). *Субъектность как деятельное отношение к самому себе, к другим людям и к миру*. Мир психологии. №3. С. 33-40.
4. Высоковский А. *Креативность как ресурс*. URL: <https://www.cultura.kh.ua/ru/materiali/2873-visokovskij-o-kreativnist-jak-resurs-stattja>

ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ОСОБИСТОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ

5. Лукша П. *В ожидании «девятого вала»: компетенции и модели образования для 21 века.* Москва, 13 сентября 2015 г. URL: <http://www.slideshare.net/edu2035/gef-moscow-edcrunch-preparing-for-the-tide>

6. Минюрова С.А. (2006). *Креативность как ресурс личностно-профессионального развития субъекта.* Образование и наука. №3. С. 70-77.

7. Пономарев Я. А. (1994). *Психология творчества: перспективы развития.* Психологический журнал. №6. С. 38 -50.

8. Рыбалка В. (2015). *Теории личности в отечественной философии, психологии и педагогике:* Пособие. Киев-Житомир: ЖГУ им. И. Франко. 872 с.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ У СУЧАСНОМУ СОЦІУМІ

Олексій Запорожченко

*кандидат філософських наук, доцент
Ізмаїльський державний гуманітарний університет*

У сучасному суспільстві трансформаційні процеси відбуваються досить швидко і змінюються не тільки умови життя людей, але і моральні цінності, життєві орієнтири людей, психологічна структура особистості. Це, звісно, призводить до того, що і все суспільство, і соціальні групи, і кожна окрема особистість змушені постійно і безперервно переживати процес соціальної адаптації. При цьому інноваційні процеси мають лавиноподібний характер і не дають людині часу і можливостей до ефективної адаптації до світу, адже, існує межа певного обсягу інформації, яку будь-яка людина або група можуть засвоїти за певний час. Отже, виникає потенційна можливість так званого «шоку майбутнього» («футурошоку»), або інноваційного шоку. Автором цього терміну є Е. Тоффлер, який в 2001 році опублікував роботу саме під назвою «Футурошок». На думку Тоффлера, шок майбутнього переживають сьогодні як окрема людина, так і все людство. І пов'язано це із тим, що сучасне суспільство радикально відрізняється від усіх попередніх форм людського існування. І суспільство навіть не має можливостей для примирення людей з незручностями і страхами повсякденного життя і не має механізмів їх ефективної адаптації до мінливих умов існування [1, с. 88].

Це призводить до такої ситуації, коли під загрозою опиняється психічне здоров'я людини, а проблема розробки стратегій адаптації людини до умов життя в сучасному інформаційному світі набуває особливої актуальності.

У сучасній науковій літературі підходи до розуміння змісту термінів «адаптація» і «соціальна адаптація» досить різноманітні. Наприклад, Р. Парк